

Demokrati og rettferdighet i klimapolitikk

Bacheloroppgave i statsvitenskap

Universitetet i Stavanger

Hanna Tobine Ivarsen

Studentnummer: 256109

Veileder: Morten Ryen Loe

Lvert dato: 11/05-2022

Antall ord: 7926

Sammendrag

I denne studien har jeg undersøkt i hvilken grad vi kan rettferdiggjøre en avdemokratisering av klimapolitikk. Demokrati som styreform blir ofte tatt for gitt, mens jeg i denne oppgaven vil belyse hvorvidt en form for epistokrati kan rettferdiggjøres i klimapolitiske spørsmål.

Sentrale spørsmål for å spare på problemstillingen; «kan vi rettferdiggjøre en avdemokratisering av klimapolitikk?», vil være hvorvidt mennesker er rasjonelle, samt i hvilken grad eksperter kan stoles på til å ta de beste avgjørelsene. Til slutt vurderte jeg også om klimakrisen skaper en så alvorlig situasjon at en avdemokratisering vil være verdt å diskutere.

Studien har belyst flere aspekter hvor demokratiet nødvendigvis ikke strekker til, blant annet demokratiets praktiske begrensninger knyttet til geografi. I tillegg har jeg sett hvordan mennesker gjennom demokratiet har muligheten til å stemme etter egne preferanser, selv om dette ikke er for alles beste. Ved bruk av Brennans demokratiske kritikk, utilitarismen og Rawls rettferdighetsteori har jeg belyst hvordan epistokrati kan utfordre demokratiet i en klimapolitisk kontekst. Til slutt viser jeg til hvordan en avdemokratisering faktisk kan rettferdiggjøres, som resultat av oppgavens drøfting.

Nøkkelord: *Demokrati, epistokrati, klima, rettferdighet.*

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Innledning	1
<i>Avgrensning</i>	2
Metode	2
<i>Data</i>	2
Validitet	3
Reliabilitet	3
<i>Empiri</i>	3
Teori	4
<i>Demokrati</i>	4
Et egalitært forsvar av demokrati	5
Demokrati som middel for å nå ett mål	5
<i>Epistokrati</i>	6
Kritikk av demokrati	6
<i>Rettferdighet</i>	8
En rettferdighetsteori om rimelige vilkår	8
Konsekvensetikk	8
<i>Demokratiets kapasitet til å møte klimakrisen</i>	9
<i>Moralske paradigme problemer, interesser og preferanser</i>	9
Diskusjon	10
<i>Demokrati vs. Epistokrati</i>	10
<i>Er mennesker rasjonelle?</i>	11
<i>Kan eksperter stoles på til å ta de beste valgene?</i>	13
<i>Skaper klimakrisen en så alvorlig situasjon at det er nødvendig å diskutere en avdemokratisering?</i>	14
Sikrer demokratiet likhet?	15
Klimakrisens moralske problem	15
Demokratiets praktiske begrensninger	16
<i>Rettferdiggjørelse</i>	18
Konklusjon	19
Kilder	21

Innledning

Klima og mer spesifikt klimakrisen, er begreper vi i 2022 ikke kan unngå å høre om. Alle har på en eller annen måte en assosiasjon til disse begrepene, som omfatter store deler av både nasjonal- og internasjonal politikk. Klima som politikkområde vekker stort engasjement verden over, og er et tema som kan virke polariserende. På den ene siden har vi de siste årene sett et økende engasjement fra yngre generasjoner, gjennom blant annet Gretha Thunbergs klimabevegelse. På den andre siden ser vi også flere klimafornektere, som er overbevist over at klimaproblemer ikke er ett reelt problem. Mennesker har ulike oppfatninger og meninger om klima, og ikke minst besitter vi ulik kunnskap om temaet. På tross av totalt ulike overbevisninger og kunnskapsnivå er det ingenting som hindrer klimafornektere å ta del i klimadebatten.

Klimaforskere over hele verden er enige i at nå haster det som aldri før å ta opp kampen med klimakrisen. Dette har ført til en enorm klimabevissthet verden over, og vi jobber i større grad sammen internasjonalt for å sammen reversere vår menneskelige påvirkning. Politiske valg vedrørende klima og miljø, vil i motsetning til velferdspolitikken, ha konsekvenser for mennesker utenom de som befinner seg innenfor demokratiets statlige grenser. Én beslutning om hvorvidt for eksempel Equinor skal redusere sine klimagassutslipp, vil ha ringvirkninger for mennesker over hele verden. Dermed, når vi nå står foran den omfattende oppgaven å skulle bremse, eller reversere den menneskelige påvirkningen på jorden, vil det være svært relevant hvordan vi velger å gjøre dette. Jeg vil i midlertidig ikke gå dypt inn på de tekniske sidene ved selve miljøpolitikken. Derimot, vil jeg sette søkelys på *hvem* som skal være med å utforme klimapolitikken, og *hvem* som skal ta de viktige avgjørelsene.

Demokrati blir ofte bare tatt for gitt å være den beste styreformen, og ordet demokrati vekker for de fleste utelukkende positive assosiasjoner. Likevel er det verdt å spørre seg selv; er demokrati bare positivt? Som en utfordrer til demokrati vil jeg presentere demokratiets største nåværende «konkurrent» (Brennan, 2016); epistokrati, og sette disse styreformene opp mot hverandre. Begge styreformene har styrker og svakheter, men målet mitt vil i midlertidig ikke være å finne ut hvilken som er best. Det jeg derimot vil se nærmere på er hvorvidt klimakrisen gjør situasjonen så alvorlig, at vi burde utforske andre styreformer. Problemstillingen min er dermed følgende; *kan vi rettferdiggjøre en avdemokratisering av klimapolitikken?*

Avgrensning

Videre når jeg skal diskutere en eventuell avdemokratisering, vil jeg avgrense teorien til å hovedsakelig bruke kun én teoretiker per styreform. Til demokrati vil jeg anvende Dahls demokratiteori, og teori om iboende likhet, mens jeg vil bruke Brennans demokratiske kritikk i forsvar av epistokrati. Disse er interessante å ta utgangspunkt i, på bakgrunn av hvordan de forholder seg til menneskets rasjonalitet. Når jeg så skal diskutere hvilken teori som er mest rettferdig, vil jeg benytte meg av to teorier. Hovedsakelig vil jeg ta i bruk Rawls rettferdighetsteori, men jeg vil også benytte meg av utilitarismen. Disse to er vidt forskjellige, og det vil være interessant å se hvordan både demokrati og epistokrati kan rettferdiggjøres alt etter hvilken rettferdighetsteori man setter dem opp mot.

For å finne svar på problemstillingen min vil jeg starte med å drøfte hvorvidt mennesker er rasjonelle. Deretter vil jeg utforske demokratiets kapasitet til å møte klimakrisen. Videre vil jeg avdekke om hvorvidt eksperter faktisk tar de beste valgene i klimapolitikk, og til slutt om klimakrisen skaper en så alvorlig situasjon at en avdemokratisering kan rettferdiggjøres.

Metode

For å finne svar på problemstillingen min har jeg i hovedsak benyttet meg av litteraturstudier, i tillegg til dokumentanalyse som forskningsmetode. Litteraturstudier er hensiktsmessig når jeg vil evaluere teori og undersøke konkurrerende teorier (Snyder, 2019). Oppgavens problemstilling gjorde at valg av metode falt naturlig på en kombinasjon av disse. Grunnet at oppgaven tar for seg et filosofisk spørsmål om rettferdighet, var det ikke hensiktsmessig å benytte seg av en kvantitativ metode. Jeg er nemlig ikke ute etter å finne et kvantifiserbart svar på problemstillingen. Derimot, er målet med oppgaven å reflektere rundt demokratiet som styreform, samt belyse demokratiets mangler i klimapolitikk.

Data

Dataene jeg har benyttet meg av i denne studien er hovedsakelig sekundærlitteratur om demokrati og epistokrati. Dette er svært hensiktsmessig, med tanke på at jeg får innblikk i hva andre teoretikere har tenkt om valgt tema. Videre kan jeg bruke disse dataene og sette dem opp mot rettferdighetsteorier om utilitarisme, samt Rawls rettferdighetsteori. Ved å anvende meg av litteraturstudie som metode kan jeg sammenligne teorier, og på egenhånd reflektere

rundt disse. På denne måten vil vi kunne belyse flere aspekter ved problemstillingen, og grundig reflektere rundt temaet. Dataene mine er i all hovedsak allerede publisert litteratur, som bøker, tidsskrifter og offentlige dokumenter.

Validitet

I en oppgave som dette er det vanskelig å vurdere hvorvidt dataene er gode. Hvorvidt noe er rettferdig er ikke noe som kan kvantifiseres, men noe folk mener forskjellig om. Likevel har jeg benyttet meg av teoretikere som er store innen sitt felt, som både Dahl og Brennan, samt Mill og Rawls. I tillegg, når jeg senere presenterer data om selve klimakrisen, benytter jeg meg av Intergovernmental Panel on Climate Change sine rapporter. Data fra disse rapportene vil anses som svært troverdige.

Reliabilitet

Når det gjelder studiens reliabilitet, og hvor etterprøvbar studien er, vil dette variere. Konklusjonen min vil i svært stor grad være avhengig av hvilke teorier jeg bruker for å belyse problemstillingen. Om jeg hadde valgt andre teorier om samme tema, er det ikke sikkert at jeg ville kunne komme frem til samme konklusjon. Grunnet at dette er en oppgave hvor konklusjonen vil være et resultat av tolkning, kan resultat variere. Derimot, har jeg etter beste evne forsøkt å belyse temaet ved hjelp av allerede publisert litteratur, og på denne måten vil andre kunne finne frem til samme konklusjon som meg. Dette er gitt at de samme teoriene blir brukt på samme område.

Empiri

Som del av min empiri vil jeg benytte meg av IPCC rapporter. IPCC, eller Intergovernmental Panel on Climate Change, er FN's organ for å vurdere vitenskap knyttet til klimaendringer. Med jevne mellomrom vurderer de det vitenskapelige grunnlaget for klimaendringer, deres konsekvenser og fremtidige risikoer. Målet med IPCC er å gi politikere på alle nivåer vitenskapelig informasjon som kan veilede dem når de skal utforme klimapolitikk (IPCC, 2022). Disse rapportene er dermed svært relevante til temaet, nettopp fordi de blir produsert av eksperter, og brukt som epistemisk grunnlag i politiske beslutninger.

Jeg benytter meg i stor grad av Brennans demokratiske teori formulert i *Against Democracy* (2016), Dalhs demokratiteori fra *Democracy and its critics* (1989) samt Rawls rettferdighetsteori fra *A theory of justice* (1999). Resterende data vil være litteratur som

kommenterer på allerede nevnt litteratur, eller som belyser temaer relevant til problemstillingen.

Teori

Demokrati

Demokrati er i dag den vanligste styreform i verdens land (Hovde, 2022). Selve begrepet demokrati stammer fra de greske ordene *demos*, som betyr folk, og *kratia*, som betyr myndighet til å styre. En av de mest brukte definisjonene av demokrati blir dermed *folkestyre* (FN-Sambandet, 2022). Demokrati som konsept er flertydig, da det finnes flere versjoner av demokratiet. Vi deler demokratiet inn i direkte og indirekte demokrati. Direkte demokrati innebærer at borgerne selv stemmer over saker og forslag, i motsetning til i indirekte demokrati hvor borgere velger representanter som skal representere deres interesser i politikktutforming (FN-Sambandet, 2022). Direkte demokrati var vanligst i antikkens bystater, som Roma og Athen, mens vi i dag ser en dominering av representativt demokrati i ulike former.

Tanken om at makten skal komme fra folket selv, kan spores helt tilbake til antikken, hvor demokratiet ble motvekten til aristokratiet. Tidligere hadde retten til å styre vært berettiget til en begrenset gruppe borgere, gjerne de med høyere sosial status og med økonomiske midler. Ved innførelse av demokratiet ble i midlertidig makten overført fra eliten, og over til borgerne selv. I første omgang omfattet riktignok ikke demokratiet *alle* borgere, da det først og fremst var menn med athenske foreldre som fikk stemmerett i antikkens Athen (Scwartzberg, 2014). At alle borgere skal ha muligheten til å forme lovene de lever under, kan sees på som instrumentelt, men også som en verdi i seg selv. Mens liberalister ser på demokratiet som et instrument for å beskytte borgernes interesser, vil man gjennom den republikanske tradisjonen kunne argumentere for at selve den demokratiske prosessen i seg selv er verdifull. Det faktum alle får muligheten til å delta i demokratiet gjør at mange tenker på demokratiet som moralsk overlegent.

Et egalitært forsvar av demokrati

Dahl presenterer fem kriterier, eller ideelle standarder, som må foreligge for at en demokratisk prosess skal være ideell (Dahl, 1989);

1. Alle må ha mulighet til å delta i den politiske prosessen
2. Alle stemmer skal telles likt
3. Borgerne må være opplyst
4. Borgerne må ha kontroll over agendaen
5. Folket må ha det siste ordet

Disse fem kriteriene spesifiserer ikke hvilken beslutningsregel som skal avgjøre valg, men hovedideen er at så lenge disse fem kriteriene foreligger forholder man seg til en ideell demokratisk prosess. Rawls sin teori regnes som egalitær, noe han får frem gjennom *teorien om iboende likhet*. Denne innebærer at alle mennesker har en lik egenverdi, og at ingen mennesker er i seg selv overlegen noen andre. Gjennom det sterke likhetsprinsippet presenterer han også antakelsen om at voksne mennesker er kvalifisert til å styre seg selv. Nettopp fordi at folk besitter «omtrent like kvalifikasjoner», og at ingen er mer egnet enn andre til å styre (Dahl, 1989).

Demokrati som middel for å nå ett mål

Demokratiet kan gjennom et liberalistisk perspektiv begrunnes ved hjelp av Lockes idé om iboende likhet. Iboende likhet innebærer at ingen er naturlig berettiget til å utsette hverandre for ens vilje eller autoritet, i tillegg til at ingen kan bli utsatt for politisk makt uten å ha gitt sitt samtykke (Weigård & Eriksen, 1999). I demokratier kan vi se dette gjennom at borgerne selv har stemmerett, enten direkte eller indirekte, og på denne måten unngår at én person kan utøve makt mot borgernes vilje. John Stuart Mill viser til menneskets rett til frihet gjennom sitt frihetsprinsipp; folk skal kunne gjøre som de ønsker, inkludert ta dårlige valg, så lenge dette ikke skader noen andre (Mill, 2017). Altså, handlingsfrihet og ytringsfrihet er i liberalismen et mål, som demokratiet er dannet for å beskytte. Demokratiet fungerer instrumentelt, som et middel for å nå et mål. Gjennom demokratiske valg vil borgere kunne stemme frem lovforslag som fremmer deres interesser, og på denne måten forhindre at disse blir overkjørt.

Epistokrati

Jason Brennan definerer epistokrati som styre av de kunnskapsrike og presiserer at hvorvidt et politisk regime er epistokratisk avhenger av i hvilken grad den politiske makten er formelt fordelt ut etter personers kompetanse og ferdigheter (Brennan, 2016). I tillegg til at personer må være pålitelige til å faktisk handle etter denne kompetansen.

Platon var en av de første forkjemperne for epistokrati. Han så på demokratiske valg som bekymringsverdige, på grunnlag av at velgerne var dumme, irrasjonelle og ignorante (Brennan, 2016). Den eneste rette måten å styre på, ifølge Platon, var om det var «filosof-konger» som satt på makten. Dette synet har møtt mye kritikk, på grunnlag av at ideen om «filosof-konger» ikke er realiserbart i dagens samfunn. Derimot finnes det flere måter å praktisere epistokrati på i dag; (1) kun kompetente folk kan stemme, eller stille til valg; (2) kunnskapsrike folk får *flere* stemmer; (3) alle kan stemme, men alle må først ta en test for å avdekke kunnskapsnivået, deretter vil kunnskapsrike personers stemmer blir vektlagt tyngre (Brennan, 2016).

Kritikk av demokrati

Jason Brennan kritiserer demokratiet i *Against Democracy* (2016), i hovedsak på grunnlag av at den gjennomsnittlige velgeren besitter for lite politisk kunnskap. Han argumenterer blant annet for at det er feil at kunnskapsløse mennesker skal kunne være med å fatte beslutninger som omhandler en større gruppe, når deres uinformerte stemme kan få store konsekvenser for fellesskapet (Brennan, 2016). Han refererer til liberalismens syn på frihet som en fundamental politisk verdi, og stiller seg kritisk til dette. At enkeltindividet skal kunne ta dårlige beslutninger så lenge det ikke skader andre enn seg selv, er problematisk i en demokratisk kontekst, ifølge Brennan. En velgermasse er ikke det samme som et individ, og hvis flertallet av velgerne tar dårlige beslutninger, eller stemmer på «feil» kandidat, skader dem ikke kun seg selv (Brennan, 2016). Konsekvensene av at velgere tar dårlige valg, vil ramme de som stemte på «rett» kandidat, i tillegg til minoriteter, de som ikke stemmer ved valg, og fremtidige generasjoner.

Velgere deles av Brennan inn i tre kategorier; hobbits, hooligans og vulcans. *Hobbits* defineres som apatiske og ignorante, og har ofte ingen meninger om politikk. I USA er den typiske ikke-velgeren en hobbit. *Hooligans* derimot har sterke, partiske meninger om politikk.

De kan argumentere godt for sine synspunkter, og konsumerer politisk informasjon på en partisk måte. Hooligans har en tendens til å finne informasjon som samsvarer med deres allerede eksisterende meninger, og ignorere eventuell informasjon som ikke samsvarer med deres syn. Brennan påstår at de fleste vanlige velgere, politikere og aktivister er hooligans. Motsatt er *vulcans* rasjonelle i politikken, og begrunner meningene sine basert på filosofi og vitenskap. Vulcans kan se begge sider av en sak, og er ikke partiske i politikken.

Mangel på kunnskap er et av Brennans viktigste argumenter for epistokrati, og uttrykker dette gjennom kompetanseprinsippet. Dette går ut på at det er urettferdig når borgeres rettigheter blir krenket, og når deres liv, frihet eller eiendom blir fraberøvet dem som følge av beslutninger tatt av et inkompetent organ, eller som resultat av beslutninger tatt på en inkompetent måte eller i ond tro (Brennan, 2016, s.142).

Brennan mener altså at vi har rett på et kompetent styre, hvor beslutninger er tatt basert på kunnskap og godvilje. I demokratier er ikke dette mulig, av den grunn at folk flest er partiske når de deltar i politikk. Folk vil, når de deltar i politikk, være partiske, og stemme for forslag som fremmer egne interesser. De mener det de mener, fordi det angår dem selv, ikke fordi det i seg selv er rasjonelt. Brennan poengterer at hvis folk med- og uten politisk kunnskap mente det samme, så hadde det ikke vært noe problem. Derimot så viser det seg at kunnskap spiller en stor rolle ovenfor hva folk står for.

Kunnskap og kompetanse må altså ligge til grunn for å kunne delta i politikk, men det i seg selv er ikke nok ifølge Brennan. Han påpeker nemlig også at det er moralsk galt å stemme uten å vite hva man stemmer for, nettopp fordi at dette er en handling som kan ha eventuelle konsekvenser for andre. Derfor formulerer Brennan to prinsipper for deltakelse i politikken; (1) man skal stemme på den som vil gjøre mest godt for fellesskapet, (2) man skal kunne begrunne valget sitt epistemisk, eller vitenskapelig.

Hvor Brennan vektlegger kompetanse som den viktigste egenskapen hos en velger, mener Moraro derimot at velgernes viktigste egenskap er hvorvidt de er til å stole på (Moraro, 2018). Velgere må kunne stoles på til å ville stemme på det alternativet som er best for alle. Kunnskap og kompetanse gjør ikke nødvendigvis at en person er til å stole på, og dermed mener Moraro at Brennans kompetanseprinsipp i seg selv ikke er bra nok. I tillegg kritiserer han Brennans påstand om at epistokrati reduserer sjansen for å bli utsatt for unødvendig

risiko, eller eventuell skade. Nettopp fordi kompetente velgere kan ta feil beslutninger, er ikke epistokrati nødvendigvis en garantist for en redusert skaderisiko, i følge Moraro (Moraro, 2018). Moraro vektlegger borgernes dyder som avgjørende for hvorvidt demokratiet kan fungere; de må være til å stole på, i tillegg til at de må ha godvilje.

Rettferdighet

Et av de mest omdiskuterte temaene innenfor etikken er rettferdighet. Hva er rettferdig, og hva er urettferdig, og hvordan bestemmer man dette? Jeg vil videre forholde meg til John Rawls teori om rettferdighet, som han formulerte i boken *A theory of Justice* (1999). Rawls understreker at lover og institusjoner må være rettferdige for å opprettholdes, og hvis dette ikke er tilfellet, så må de droppes. Det finnes flere forskjellige tilnærminger til rettferdighet, hvor vi i tillegg til Rawls rettferdighetsteori vil gå nærmere inn på konsekvensetikk, mer spesifikt utilitarismen.

En rettferdighetsteori om rimelige vilkår

Rawls rettferdighetsteori er en kontraktteori, hvor hovedtanken er at man skaper rettferdighet ved å inngå en kontrakt på rimelige vilkår. Begrepet «kontraktteori» innebærer at alle som er med i forhandlingene skal bli enige om rettferdighetsprinsippene, og at dette skal skje av fri vilje. Selve teorien er basert på et tankeeksperiment, hvor man befinner seg i «den opprinnelige posisjonen». Kun prinsipper forhandlet frem av frie og rasjonelle personer, som er opptatt av å fremme egne interesser, vil bli godtatt i den opprinnelige posisjonen. For at dette skal være tilfellet, befinner alle seg under et slør av uvitenhet. All kunnskap man har om seg selv, som alder, nasjonalitet og økonomisk- og sosialstatus blir visket bort. At man ikke besitter kunnskap om dette gjør at man ifølge Rawls ikke vil akseptere rettferdighetsprinsipper hvor man selv kan risikere å komme dårligst ut, eller prinsipper som man selv synes er urimelige å selv måtte leve under. På denne måten vil man forhandle frem en avtale som ikke ofrer enkeltpersoner for fellesskapets beste (Rawls, 1999).

Konsekvensetikk

I konsekvensetikk vurderer man hvorvidt en handling er moralsk riktig ut ifra hvilke konsekvenser handlingen har for berørte parter. Den vanligste formen for konsekvensetikk er utilitarisme. Her vurderer man hva som er moralsk riktig etter hvilken handling som leder til det største overskuddet av positive konsekvenser, eller «nytte» (Sen, 1979). Et drøyt eksempel

vil være at det anses som «rett» å drepe én person, hvis det betyr at 100 andre mennesker får beholde livet. Dette strider Rawls imot, og han sier selv at rettferdighet nekter for at tapet av frihet for noen blir rettferdiggjort av et større gode som deles av andre (Rawls, 1999). Likevel anerkjenner han at en urett kan gjøres, hvis det er for å hindre en enda større urett.

Demokratiets kapasitet til å møte klimakrisen

Dale Jamieson poengterer det faktum at klimaendringer krever langsiktige forpliktelser (Jamieson, 2020). Dermed blir det problematisk, ifølge Jamieson, at demokratiske ledere er knyttet til en valgsyklus. I land hvor det holdes nye valg hvert fjerde år, kan et skifte av regjeringsmakt resultere i endringer i politikken som er lagt til rette, og korrigere eventuelle fremskritt den forrige regjeringen har arbeidet for de siste årene.

En annen svakhet med demokratiets evne til å håndtere klimakrisen, er at klimakrisen er et globalt problem, mens demokratiet er kun ansvarlig for velgerne innenfor egen valgkrets. Jamieson påpeker at et lands demokratiske grenser kan svekke multilaterale forsøk, og gjøre myndighetene likegyldige til hva som skjer utenfor egne landegrenser (Jamieson, 2020).

Moralske paradigme problemer, interesser og preferanser

Jamieson presenterer i *The moral and political challenges of climate change* (2007) begrepet “moralske paradigme problemer”. Et moralsk paradigme problem er et problem hvor et individ skader et annet individ med hensikt. Både individene og skaden kan identifiseres, og individene samt skaden er nært beslektet i tid og rom (Jamieson, 2007, s. 475). Jamieson viser til moralske paradigme problemer, når han skal forklare hvorfor mange mennesker ikke ser på klimaendringer som et tidsknapt moralsk problem. Når kausalsammenhengene blir stadig vanskeligere å identifisere, vil det også være vanskelig å peke på hvem som har gjort noe galt, i tillegg til hva den moralsk gale handlingen faktisk er. Selv om det ikke er kun én person som har gjort noe galt mot en annen, forklarer Jamieson hvordan klimakrisen er et moralsk paradigme problem. Derimot, viser han til hvordan en rekke handlinger gjort av tilfeldige mennesker, kan skade nåværende generasjoner over hele verden, i tillegg til fremtidige generasjoner. Selv om de faktiske handlingene blir vanskeligere å identifisere, vil man kunne omtale klimakrisen som et moralsk problem; noen har handlet på en måte som skader andre mennesker (Jamieson, 2007, s.476).

Jamieson legger også fokus på hvordan menneskers verdier og preferanser kan komme i konflikt med hverandre. Verdier, som reflekterer hvordan en person vil at verden skal være, er relativt stabile. Motsatt er preferanser, som fremstiller hva en person vil der og da. Mennesker kan være opptatt av klima, men likevel ville kjøre bil. «Values express people's view of how the world ought to, interest concern what is good for them either in the short or long term, and preferences express what it is that they currently want» (Jamieson, 2007, s.477).

Diskusjon

Demokrati vs. Epistokrati

Det store skillet mellom demokrati og epistokrati grunner i ett spørsmål; hvem skal styre? I et demokrati forutsettes det at makten skal komme fra folket selv, mens i et epistokrati er det de kunnskapsrike som skal styre. Hvis vi tar utgangspunkt i et liberalistisk perspektiv på demokrati ser vi at demokratiet er et middel for å nå ett mål; å beskytte borgernes interesser. Forkjempere for demokrati vil påstå at den beste måten for å beskytte borgernes egne interesser er hvis borgerne selv har politisk makt. Hvis ikke alle har mulighet til å ta del i den politiske prosessen, hvordan skal man da sikre at alles interesser blir ivaretatt?

Som forsvar av demokrati kan vi bruke Mills frihetsprinsipp; folk skal kunne gjøre som de vil, inkludert ta dårlige valg, så lenge det ikke skader noen andre. Brennan mener derimot at dette prinsippet er problematisk, på grunnlag av at i et demokrati så tar man ikke valg som kun går ut over seg selv (Brennan, 2016). Som et motsvar til dette, presenterer Brennan kompetanseprinsippet. Kompetanseprinsippet antas av Brennan å redusere skaderisikoen som følger med Mills frihetsprinsipp. Dette fordi hvis man ikke tillater hvem som helst til å ta (eventuelle dårlige) beslutninger, men setter krav til at beslutninger skal fattes med epistemisk begrunnelse og godvilje. Dermed vil man kunne redusere muligheten for å utsette andre for unødvendig fare.

Selv om demokratiet ikke setter noen krav til kunnskap for å delta i politikk, mener likevel Dahl at det er ideelt for den politiske prosessen at borgerne er opplyst, og besitter en viss kunnskap om sakene de stemmer over (Dahl, 1989). Derimot presiserer han også gjennom det sterke likhetsprinsippet at ingen er mer egnet enn noen andre til å styre, selv om folk besitter ulik kunnskap. Dahls teori om iboende likhet impliserer at vi alle også er like mye verdt, og at ingen er overordnet noen andre. Det sterke likhetsprinsippet sammen med teorien om iboende

likhet viser til hvordan demokratiet er ikke kun er et middel for å nå et mål, men et mål i seg selv.

Brennan på sin side påstår ikke at noen er overordnet andre på et verdimesig nivå, men påpeker at det er store forskjeller på hvor mye kunnskap folk besitter (Brennan, 2016). Hvis alle har iboende likhet, og rett til å bestemme over seg selv, impliserer dette også at et ekspertstyre, som epistokrati er, ikke er rettferdig. Men, som Brennan presiserer, gjennom demokratiske valg tar man ikke valg kun for en selv, man tar valg for alle andre også. Når folk også stemmer etter egne preferanser, selv om de vet selv det ikke er for sitt eget beste, så har man gjennom demokratiet en mulighet til å utsette andre for skade. Hvis vi alle har iboende likhet, og en rekke ukrenkelige rettigheter, kan det stilles spørsmål til om en styringsform hvor hvem som helst kan stemme *mot* felleskapets beste egentlig er rettferdig.

Er mennesker rasjonelle?

Både demokrati og epistokrati kan fungere instrumentelt for å beskytte borgernes interesser, men hvilken styreform gjør dette på best mulig måte? For at et demokrati skal fungere, forutsettes det at borgerne faktisk vet hvilken politikk som fremmer egne interesser. Hvis borgere stemmer for lover og forslag som faktisk ikke fremmer disse, hva er da poenget? Dahl, som forkjemper av demokrati, hevder gjennom det sterke likhetsprinsippet at ingen er åpenbart bedre kvalifisert enn andre til å styre, og at mennesker selv vet hva som er i beste egen interesse (Dahl, 1989). Denne påstanden er verdt å undersøke nærmere, siden er det nemlig slik at mennesker alltid vet hva som er best for seg selv?

Brennan argumenter gang på gang for hvordan dette ikke er tilfellet. Folk flest har faktisk for lite kunnskap om politikk til å vite hva som er best for seg selv. Som vi så tidligere, deler Brennan velgerne inn i tre grupper; hobbits, hooligans og vulcans. Det som åpenbart skiller disse tre gruppene fra hverandre er mengden kunnskap de besitter. Selv om hooligans faktisk har kunnskap om politikk, og klarer å bruke kunnskapen sin i debatter og diskusjoner, er det ikke denne velgergruppen som burde få styre, ifølge Brennan (Brennan, 2016). Hooligans er nemlig partiske i politikk, og klarer å bruke kunnskapen på en slik måte at det kommer til gode for seg selv, selv om det nødvendigvis ikke er det beste for felleskapet.

Kunnskapsprinsippet viser til hvordan beslutninger skal være tatt med tanke på felleskapets beste, i tillegg til at beslutninger må kunne epistemisk begrunnes. Hooligans vil til en viss

grad kunne begrunne valg og handlinger epistemisk, men grunnet at de er partiske i politikken, vil kunnskap som ikke samsvarer med allerede eksisterende overbevisninger skyves unna. På denne måten blir kunnskapen brukt på en partisk måte, som ikke kommer fellesskapet til gode. Gruppen som ifølge Brennan er kvalifisert til å styre er vulcans. Disse kan begrunne handlinger og valg epistemisk, og er i motsetning til hooligans ikke partiske. Det er svært få som i praksis kunne passert som vulcans, grunnet at folk flest faktisk er partiske i politikk.

Når vi nå snakker om hva som er i folks beste *interesse*, og om de er i stand til å vite dette selv, er det verdt å se nærmere på selve interessebegrepet. Det er lett å anta at hva som er i egen interesse, tilsvarer hva som er best for seg selv. Vi har sett hvordan Jamieson velger å skille interessebegrepet, og i mange tilfeller erstatte dette med *preferanse*. Hvor Dahl påstår at mennesker vet hva som er i beste interesse, kan det tenkes at Jamieson ville sagt at mennesker vet hva som er i egen preferanse. Interesser, som er hva som er bra for en selv i et langsiktig perspektiv, kan komme i konflikt med kortsiktige preferanser. I politikk vil dette resultere i at politikere, eller hooligans, vil kjempe for å fremme egne preferanser. Problemet med dette vil være at hva som er i egen preferanse ikke nødvendigvis er i egen interesse. Eksempelvis kan vi tenke oss at røykere vil røyke, selv om de innerst inne vet at dette ikke er bra for dem.

At mennesker er partiske, og lar preferanser overkjøre egne interesser, kan vi finne grunnlag for i Rawls rettferdighetsteori også. Med tanke på at rettferdighetsteorien til Rawls baseres på et tankeeksperiment, sier det også noe om menneskers rasjonalitet i den virkelige verden. Nettopp på grunn av at mennesker er partiske i politikk blir hele rettferdighetsteorien dannet i den opprinnelige posisjon, under uvitenhetens slør. Uten kunnskap om hvem man er, vil man ikke vite hva som er egne preferanser. Dermed kan ikke preferansene styre handlingene våre, og heller ikke gjøre oss partiske. Under uvitenhetens slør vil dermed ikke preferansene våre komme i konflikt med hva som er i egen interesse, og det vil bli forhandlet frem rasjonelle betingelser.

Satt i et klimapolitisk perspektiv kan vi se for oss situasjonen med høyere strømpriser her i Norge. Strømprisene steg drastisk til værs gjennom høsten 2021, blant annet som konsekvens av EUs klimapolitikk. Strømprisene gikk kraftig utover nordmenns økonomi, og de fleste var mildt sagt ikke fornøyd med dette (Sollien, 2022). Det er ikke i nordmenns preferanse å måtte betale mer for strøm, men kan det likevel være i folkets interesse? Avtalen Norge har inngått

med EU vil kunne resultere i reduksjoner av klimagassutslipp på det Europeiske kontinentet, noe som langsiktig vil være bra for klima, og det norske folk. Likevel, når konsekvensene av denne avtalen ikke fører til umiddelbare goder for velgerne, vil det være lett for folk å *ikke* være for denne ordningen.

Kan eksperter stoles på til å ta de beste valgene?

Vi har sett hvordan mennesker har en tendens til å være partiske i politikk, og ta beslutninger etter hva som gagnar dem der og da. Når vi skal ta stilling til om beslutninger vedrørende klimapolitikk burde være forbeholdt eksperter, er det nødvendig å stille seg dette spørsmålet; hva er det som hindrer eksperter fra å handle etter egne preferanser? Eksperter, gitt at de besitter den kunnskapen som kreves for å løse det eventuelle problemet, kan antas å ville ta en mer reflektert og rasjonell beslutning (Brennan, 2016). Likevel, selv om eksperter ville vært det som Brennan beskriver som vulcans, vil ikke det fjerne det faktum at eksperter er mennesker, og alle mennesker gjør feil. Som Jamieson nevner, så hender det at menneskers verdier, interesser og preferanser havner i konflikt med hverandre. Ekspertene vet godt hva som må til for å føre en bedre klimapolitikk, men det betyr ikke nødvendigvis at de ville tatt de beste avgjørelsene. Hvis «den beste» klimapolitikken, og de beste beslutningene kolliderer med beslutningstakerens egne preferanser, hva er det som hindrer dem fra å gi etter?

Sett at kompetente velgere vet alt som er å vite om klimapolitikk, og vet hva som er i alles beste interesse, er det likevel ikke noe som tilsier at denne personen kan *stoles på* til å ta det rette valget. Å være til å stole på er en dyd, eller karakteregenskap (Sagdahl, 2019) på samme måte som å være snill, og det er ikke en dyd alle nødvendigvis besitter. Hvorfor skal man anta at eksperter kan stoles på i større grad til å ta gode valg? Brennan antar at kompetente borgere også er til å stole på (Brennan, 2016), men det er jo ikke slik at med en gang man har kunnskap at man automatisk tilegner seg en dyd? Borgere kan stemme på «feil» kandidat selv om de er kompetente, og eksperter kan også stemme etter egne preferanser, istedenfor det felles gode (Moraro, 2018). Moraro påpeker også at jo mer kunnskap en person har, jo mer sannsynlig er det at denne personen vil stemme dårlig, fordi denne personen vil skjønne hva som vil fremme egne preferanser. Dette er Brennan enig i, men påpeker at det er hooligans som ville handlet på denne måten. Vulcans derimot ville tatt det rette valget, men hva er det som gjør at eksperter blir vulcans og ikke hooligans? Eksperter kan tenkes å ha nok kunnskap

til å ta de rette valgene, men for at de skal ta de rette valgene må de være til å stole på, og dette er ikke noe man nødvendigvis bare kan anta.

Skaper klimakrisen en så alvorlig situasjon at det er nødvendig å diskutere en avdemokratisering?

Som følge av klimakrisen har vi allerede lidd irreversible tap, som de første artsutryddelsene som følge av klimaendringer (IPCC, 2022). For å hindre enda større ødeleggelse, er det kritisk at vi nå iverksetter klimavennlig politikk. Ifølge IPCC er det omtrent 3,3 til 3,6 milliarder mennesker som lever i kontekster som er svært sårbare for klimaendringer (IPCC, 2022). At omtrent 40% av verdens befolkning er svært utsatt for klimaendringer gjør at vi hvert fall kan si at situasjonen er alvorlig. Men er det grunn nok for å diskutere en avdemokratisering?

Hvis vi ser på demokratiet som instrumentelt, kan vi si at både demokrati og epistokrati er et middel for å nå ett mål. Sett at målet er å føre den beste klimapolitikken, er det da gitt at demokratiet er det beste middelet for å nå dette målet? Hvis epistokrati viser seg å kunne produsere bedre resultater, er dette absolutt verdt å se nærmere på. Utilitarismen går ut ifra at den løsningen som produserer mest nytte er den beste. Den mest rettfærdige styreform i klimapolitikk vil fra et utilitaristisk syn dermed være den som produserer mest nytte, eller som har flest positive konsekvenser for folk flest.

Vi har tidligere sett hvordan folk flest er partiske i politikk, så vi har grunn til å anta at folk gjennom demokratiet vil stemme mot klimavennlig politikk, hvis det strider mot deres preferanser der og da. Det faktum at folk kan stemme «dårlig» basert på enten mangel av kunnskap, eller partiskhet, gjør at det er rimelig å anta at demokratiet i sin helhet kan produsere mindre nytte enn det som er ideelt. Likevel, hvis borgerne faktisk vet hva som er i egen interesse, og setter seg inn i politikk før de stemmer som Dahl oppfordrer til, kan det godt være at demokrati er det som kunne produsert mest nytte.

IPCC rapporter viser til hvordan politikere kan handle for å «best mulig» møte klimakrisen. Ekspertene, som har utarbeidet disse rapportene, kan da antas å ville ta beslutninger som er mest mulig effektive, eller som igjen skaper mest «nytte». Tatt i betraktning Brennans overbevisning om at folk flest ikke har nok kunnskap til å delta i politikk, vil man kunne argumentere for at ekspertstyre vil kunne lede til nyttemaksimering. Dette er fordi vulcans,

eller i vårt tilfelle klimaeksperter, er de eneste som kan forholde seg rasjonelt og upartisk i klimapolitikk. De klarer å tenke utover hva som kun er best for seg selv, men se flere sider av en sak, og ta epistemisk begrunnede beslutninger deretter.

Sikrer demokratiet likhet?

En av hovedargumentene for demokrati og folkestyre er at det sikrer likhet. Hvis vi alle har en iboende likhet, er det ikke da paradoksalt at demokratiet rammer noen hardere enn andre i klimaspørsmål? Tap av økosystemer påvirker spesielt urfolk og mindre samfunn, som er direkte avhengige av økosystemer for å møte sine grunnleggende behov (IPCC, 2022). Hvis demokratiet skal behandle klimapolitikk, er det mulig at folket stemmer etter hva som gagnar dem, uten å tenke på at deres beslutninger rammer mennesker på andre siden av jorden. Hvis Rawls rettferdighetsteori ikke kun hadde vært et tankeeksperiment, og at den opprinnelige situasjonen var virkelig, ville demokrati kommet svært godt ut. Under uvitenhetens slør ville ikke eldre mennesker visst at de mest sannsynlig ikke lever når de alvorlige klimakonsekvensene viser seg, og de ville kanskje stemt for en mer effektiv klimapolitikk. Oljedirektører ville kanskje stemt mot videre leting etter olje, nettopp siden de ikke vet om de er en av dem som tjener på oljepenger, eller taper på oljens forurensing. I realiteten er det i midlertidig ikke slik at man kan gå under uvitenhetens slør i utforming av klimapolitikk. Det faktum at Rawls måtte lage rettferdighetsteorien sin som en hypotetisk situasjon, hvor ingen vet egne interesser, impliserer at også han er enig i at mennesker tar urettferdige beslutninger i demokrati.

Klimakrisens moralske problem

Å diskutere en avdemokratisering av kun klimapolitikken, vil kanskje virke unødvendig for mange. Hva gjør at nettopp klimapolitikken kunne vært ett unntak for demokratiske spilleregler? Selve grunnlaget for liberalismen blir uttrykt av Mill gjennom frihetsprinsippet; man skal kunne gjøre som man vil, også ta dårlige valg, så lenge det ikke skader noen andre. Det kan diskuteres om hvorvidt dette prinsippet er legitimt i andre politiske områder, men i klimapolitikk møter det på utfordringer. Når vi forholder oss til frihetsprinsippet, rettferdiggjør vi handlinger så lenge ingen blir skadet av dem. Alle er enige i at det ikke er moralsk rett å stjele naboens bil, derimot er det vanskeligere å se det moralske problemet i politiske beslutninger som medfører negativ påvirkning på klimaet. Klimakrisen er ikke et resultat av kun én handling, og det er heller ikke kun én direkte konsekvens som følge av

klimakrisen. Det er heller slik at flere handlinger *sammen* har ført til flere handlinger, som igjen har resultert i en klimakrise. Hvis man bruker frihetsprinsippet som argument for en demokratisk klimapolitikk, vil man kunne gjennom moralske paradigmeproblemer utfordre dette ved å vise til at det faktisk er noen som tar skade, det er bare vanskeligere å identifisere dem. Selv om det er vanskeligere å se kausalsammenhengen mellom skadevolder og skadelidte, og hva selve skaden er, så foreligger det et moralsk problem. IPCC viser tydelig til hvordan klimakrisen skader både mennesker, arter og økosystemer, så det er tydelig at noens handlinger *har* ført til skade. I tillegg er det også slik at beslutninger vi tar nå, kanskje ikke vil ha identifiserbare konsekvenser før om 100 år. Hvis vi i dag tar dårlige beslutninger i klimapolitikk, vil det føre til at fremtidige generasjoner må ta konsekvensene.

Demokratiets praktiske begrensninger

På samme måte som klimakrisen har utviklet seg over en lengre periode, kan den heller ikke reverseres over natten. Klimakrisen krever en konsistent og effektiv politikk, og det kan stilles spørsmål til hvorvidt en styreform som forholder seg til kortsiktige valgcykluser stiller sterkest for å møte denne krisen (Jamieson, 2020). Vi kan ta utgangspunkt i den norske valgcyklusen som er på fire år. Fire år er et veldig lite tidsrom når vi snakker om klimapolitikk. For å sette det i perspektiv kan vi se hvordan klimaforskere mener det er kritisk at vi *i dag* iverksetter klimavennlig politikk, for å møte ett mål i 2050. Det kan stilles spørsmål til hvorvidt demokratiet er effektivt nok i en klimapolitisk sammenheng, når det i teorien er det fullt mulig at det skjer ett regjeringsskifte hvert fjerde år. Hvis regjeringsskiftet innebærer ett bytte fra ett parti helt til høyre på den politiske aksene til ett parti helt til venstre, vil dette bety at klimapolitikken vil kunne skifte kurs fullstendig. For at klimapolitikk skal fungere, så vil det være problematisk at den kan skiftes ut i takt med valgcyklusen og politikerne.

Vi har sett hvordan preferanser er kortsiktige, mens interesser er langsiktige. Gjennom en valgcyklus på fire år, får ikke velgerne nok tid til å se om klimapolitikken faktisk kommer dem til gode. De vil henge seg opp i hvorvidt de selv ender opp med å få dårligere økonomi, begrenset handlingsfrihet osv. Dermed, når de fire årene er gått og det igjen er valg, vil kanskje velgerne, gitt at de er partiske, stemme på politikere som igjen vil fremme egne preferanser. På denne måten kan vi anta at demokratiet mangler stabiliteten som kreves i klimapolitikk. Politikken har nemlig gjennom demokratiet mulighet til å skifte kurs i takt med offentlig opinion. Dette kan resultere i at klimapolitikken ikke blir like effektiv og stabil som

den kunne vært hvis *vulcans* hadde tatt klimarelaterte beslutninger. Nettopp fordi de ville reflektert rundt de langsiktige konsekvensene.

Et siste problem med demokratiet i forhold til klimakrisen, er demokratiets geografiske grenser. Demokratiet strekker seg over et geografisk område, og binder alle innenfor dette området til å leve under lover og regler utformet av flertallet. Hvis flertallet vil opprette fire nye oljefelt, så er det dette som kommer til å skje. Tatt frihetsprinsippet i betraktning så regnes dette som greit å gjøre, så lenge det ikke kommer noen til skade. Derimot har vi sett at gjennom moralske paradigme problemer at handlinger er problematiske selv om det er vanskeligere å identifisere skadeforholdet. Klimapolitikk som blir utformet innenfor statlige grenser i ett demokrati har ikke kun konsekvenser for velgerne innenfor dette området. Forurensing og klimaendringer forholder seg nemlig ikke til landegrenser. Klimapolitikk utformet i Europa får konsekvenser i Afrika, og visa versa. Demokratiet er kun ansvarlige for egne velgere, men klimapolitikken medfører konsekvenser for hele verden, samt fremtidige generasjoner. Beslutninger tatt gjennom demokratiske valg i dag, vil ha innvirkning på mennesker som lever på jorden om hundre år, og er dette rettferdig?

Vi har sett tidligere hvordan den ideelle demokratiske prosessen innebærer at alle skal ha mulighet til å delta (Dahl, 1989). Demokratiet forplikter alle som lever innenfor demokratiets grenser til å forholde seg til lover og regler som blir utarbeidet innenfor disse, og det kan være rimelig at alle skal kunne delta på grunn av dette. Derimot, hvis dette er argumentet *for* demokrati, vil det møte på problemer i klimapolitikk. Hvis det er slik at den ideelle demokratiske prosessen innebærer at alle skal kunne ta del i beslutningstaking (Dahl, 1989), vil ikke den demokratiske prosessen i klimapolitikk være ideell. Med tanke på at klimaendringer ikke tar hensyn til landegrenser, er det faktisk slik at mennesker blir rammet av politikk som de selv ikke har mulighet til å ta del i, grunnet de demokratiske grensene. På denne måten har ikke demokratiet den instrumentelle verdien som skulle beskytte borgerne og deres interesser. Derimot blir folks interesser overkjørt, ikke av flertallet i eget land, men av folk i et annet land. Klimapolitikk som område har dermed irreversible konsekvenser for mennesker som ikke engang hadde mulighet til å være med i beslutningstakingsprosessen.

Rettferdiggjørelse

Det finnes ikke ett universelt svar på hva som er rettferdig, så vi kan dermed ikke konkludere med at en styreform åpenbart er mer rettferdig enn den andre. Vi har gjennom denne studien forholdt oss til både utilitarismen og Rawls rettferdighetsteori, og demokrati og epistokrati vil i ulik grad være rettferdig fra de ulike perspektivene.

Klimapolitikken som gir mest nytte vil være den mest rettferdige, fra et utilitaristisk perspektiv. Da er spørsmålet, hvilken styreform vil resultere i mest nytte i klimapolitikk; demokrati eller epistokrati? Vulcans er i stand til å ta reflekterte beslutninger med epistemisk grunnlag. I motsetning til folkevalgte politikere, eller hooligans, er ikke vulcans nødt til å ta beslutninger basert på velgernes preferanser. IPCC rapportene er utarbeidet av klimaforskere- og eksperter, og disse vet godt hva som skal til i kampen mot klimaendringene. Hvis vulcans var ansvarlige for klimapolitikken, og klimapolitikken ble behandlet epistokratisk, kan det dermed tenkes at klimapolitikken ville i det lange løp ført til mer nytte. Tatt i betraktning Dahls sterke likhetsprinsipp, og at alle selv vet best hva som er i egen interesse, kan det derimot argumenteres for at demokratiet ville produsert mest nytte. Dette forutsetter som sagt at folk tar rasjonelle beslutninger, samt beslutninger som vil komme alle til gode. Derimot hvis folk er partiske, og gir etter for egne preferanser når de deltar i politikk, vil man kunne argumentere for at demokrati ville produsert mindre nytte enn epistokrati.

Hvis vi ser for oss at vi befinner oss i den opprinnelige posisjon, under uvitenhetens slør, vil vi tenke annerledes om situasjonen. Vi vil ikke bry oss om hvilken styreform som produserer mest nytte, men heller om hvilken styreform som setter de dårligst stilte i den beste situasjonen. Vi tar utgangspunkt i at vi har kunnskap om begge styreformenes styrker og svakheter. Selv om vi er helt uvitende om hvem vi er, vår økonomiske posisjon, nasjonalitet eller alder, så har vi likevel grunnleggende kunnskap om hvordan samfunnet fungerer (Rawls, 1999). Altså, vi vet at utenfor uvitenhetens slør kan mennesker være partiske og egoistiske, og vi vet at eksperter ikke nødvendigvis er unntak for dette. Vi vil derfor kunne være i stand til å diskutere de samme punktene som vi har funnet i denne studien. Gitt at vi vet at folk er partiske i politikk, og at menneskers preferanser går foran hva som er i eget beste, ville vi da foretrukket demokrati? Når man ikke vet hvem man er, og hva som er i egen preferanse, kan vi tenke oss at vi ikke ville godtatt en styreform som tillater preferansebaserte klimapolitiske beslutninger, som har ulike konsekvenser avhengig av hvor du bor i verden. Hva hvis man tilfeldigvis er en av dem som bor i et spesielt klimautsatt land? Hva hvis man tilhører en

generasjon som ikke blir født før om 50 år? Vi ville ikke godta at flertallet skulle få ta potensielt dårlige beslutninger når man ikke vet om man selv er den som må ta konsekvensene. Som nevnt tidligere har vi også sett at ekspertene, gjennom IPCC, formulerer klimapolitiske tiltak nettopp for å beskytte minoriteter, og de som klimakrisen rammer i størst grad. På denne måten kan vi også anta at eksperter, og da epistokratiet, ville gjort at de dårligst stilte kom i den beste mulige posisjonen.

Rawls sier selv at hver person har en ukrenkelighet basert på rettferdighet, som ikke kan overkjøres (1999). Han er selv tilhenger av demokrati, og ville selv argumentert for at demokrati er det mest rettferdige. Likevel påstår han at urett kan tolereres hvis, og kun hvis, det er nødvendig for å hindre en enda større urett. Hva er den største uretten; å frata partiske og kunnskapsløse velgere stemmerett, eller la folk gjennom demokratiet føre en potensielt uforsvarlig klimapolitikk, som kan resultere i å frata fremtidige generasjoner et fullverdig liv?

Konklusjon

Ideen om at demokrati er den suverene styreformen er veletablert verden over, men vi har i denne studien diskutert hvorvidt vi kan rettferdiggjøre en avdemokratisering av klimapolitikken. Ved å knytte teorier om både demokrati og epistokrati opp mot utilitarismen og Rawls rettferdighetsteori, har vi drøftet begge styreformenes positive og negative sider i klimapolitikk.

Først og fremst har vi belyst temaet om menneskers rasjonalitet, og som vi har sett er dette temaet omstridt. På bakgrunn av Brennans demokratiske kritikk kan man grunnet av at folk flest er partiske- og mangler kunnskap i politikk rettferdiggjøre epistokrati ovenfor demokrati. Dette fordi velgere som stemmer uten epistemisk begrunnelse øker risikoen for å skade andre gjennom demokratiet. I tillegg har vi sett at selv om mennesker faktisk vet hva som er i egen interesse, så har folk lett for å gi etter for hva som er i egen preferanse. Dette kan i en klimapolitisk sammenheng føre til det blir tatt beslutninger som ikke er i alles beste interesse. På grunnlag av dette aspektet kan vi si at siden mennesker ikke alltid er rasjonelle, vil en avdemokratisering kunne rettferdiggjøres.

Videre undersøkte vi hvorvidt eksperter kan stoles på til å ta bedre valg enn velgere uten relevant kompetanse. Brennan argumenterte for at kunnskapsrike personer ikke er partiske,

men rasjonelle i politikk. Gitt at dette er tilfellet vil vi kunne rettferdiggjøre en avdemokratisering på enda større grunnlag. Derimot, som vi har sett er det ingenting som tilsier at eksperter ikke gir etter for egne preferanser. Vi fant i midlertidig ut at hvorvidt velgerne er til å stole på til å ta de beste valgene, og har godvilje, er vel så viktig som å ha kunnskap.

Vi diskuterte hvorvidt klimakrisen utgjør en så alvorlig situasjon at en avdemokratisering i det hele tatt er verdt å vurdere. Her har vi sett at klimakrisen rammer ulike deler av verden, samt ulike menneskegrupper svært ulikt. Ideen om at demokratiet sikrer likhet blir dermed utfordret i klimapolitikk. Det faktum at demokratiet kun er ansvarlig for egne velgere er også problematisk i klimapolitikk. Vi har nemlig sett at klimapolitikk har ringvirkninger utenfor de demokratiske grensene, og det er ikke ideelt at mennesker blir rammet av politikk de ikke har mulighet til å ta del i.

Til slutt har vi knyttet både demokrati og epistokrati opp mot utilitarismen og Rawls rettferdighetsteori. Avhengig av perspektivet, og måten man argumenterer for og imot, vil begge styreformene være rettferdige. Derimot har vi sett at på bakgrunn av eksperters kompetanse til å ta beslutninger som er basert på faktisk vitenskap, kan vi argumentere for at epistokrati vil kunne produsere mest nytte. I tillegg har vi sett at hvis vi befant oss under uvitenhetens slør, ville vi antakelig ikke risikert at inkompetente og partiske mennesker skulle ta klimarelaterte beslutninger. Nettopp fordi man ikke vet om man selv er en av de uheldige som får hardeste konsekvenser. Det vil da være tryggere å gi avkall på politisk makt, så eksperter kan ta beslutninger som alt i alt skaper en bedre situasjon for de dårligst stilte.

For å konkludere; ja, vi kan rettferdiggjøre en avdemokratisering av klimapolitikken. Likevel forutsetter dette, som nevnt, at eksperter faktisk er i stand til å ta bedre beslutninger. Vi har nå sett at selv om demokratiet er for mange den åpenbart mest rettferdige styreform, er det mulig å argumentere for at epistokrati vil være rettferdig. I en så alvorlig situasjon som klimakrisen, vil det være verdt å undersøke andre metoder hvis vi finner ut at demokratiet som styreform ikke strekker til.

Kilder

- Brennan, J. (2016). *Against democracy*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- FN-Sambandet. (2022, 01 03). *Demokrati og medborgerskap*. Hentet fra FN-Sambandet:
<https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/demokrati-og-medborgerskap>
- Hovde, K.-O. (2022, 01 17). *demokrati*. Hentet fra Store Norske Leksikon:
<https://snl.no/demokrati>
- IPCC. (2022, 05 09). *About the IPCC*. Hentet fra International Panel on Climate Change:
<https://www.ipcc.ch/about/>
- IPCC. (2022). *Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Switzerland: Intergovernmental Panel on Climate Change.
- Jamieson, D. (2007). The moral and political challenges of climate change. I S. C. Moser, & L. Dilling, *Creating a climate for change* (ss. 475-481). Cambridge: Cambridge University Press.
- Jamieson, D. (2020, 06 18). *Can democracies beat climate change?* Hentet fra Politico:
<https://www.politico.eu/article/can-democracies-beat-climate-change/>
- Mill, J. S. (2017). *On liberty*. ProQuest Ebook Central: Floating Press, The.
- Moraro, P. (2018, 04). Against Epistocracy. *Social Theory and Practice*, 44(2), ss. 199-216.
<http://www.jstor.org/stable/44986966>
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice*. Cambridge, Mass., United States: Harvard University Press.
- Sagdahl, M. S. (2019, 02 15). *Dyd*. Hentet fra Store Norske Leksikon: <https://snl.no/dyd>
- Scwartzberg, M. (2014). *Counting the many : the origins and limits of supermajority rule*. New York: Cambridge University Press.
- Sen, A. (1979, 09). Utilitarianism and Welfarism. *Journal of Philosophy, Inc.*, ss. 463-489.
- Snyder, H. (2019, 08 01). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, ss. 333-339.
- Sollien, T. (2022, 01 13). *Selvsagt er folk rasende over strømprisen*. Hentet fra Aftenposten:
<https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/OrqM7O/selvsagt-er-folk-rasende-over-stroemprisen?code=rxQJVKXxjvKrygHjN8gfm6mt5UWuWMm0qbrbHZaKtlfuUwzralmUrnePowkQiTc>

Weigård, J., & Eriksen, E. O. (1999). Deliberasjon og demokrati. I J. Weigård, & E. O. Eriksen, *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati*. Fagbokforlaget.